

Wat voor soort economie ,samenleving en ruimtelijke ordening hebben we nodig bij blijvende demografische

KRIMP?

Een inleiding

Langzamerhand begint het besef door te dringen dat binnen veertig jaar de huidige demografische groei mondiaal gezien heel waarschijnlijk zal gaan verkeren in demografische *krimp* - de prognoses wijzen al enkele jaren in die richting [1]. Het is natuurlijk even wennen aan een dergelijk nieuw perspectief, terwijl al zo'n twee eeuwen lang het idee van een toekomst van eeuwige bevolkingsgroei oppermachtig was. Dat idee was lange tijd als zeer positief ervaren, maar kwam in de tweede helft van de vorige eeuw meer en meer in een veel minder aangenaam daglicht te staan. De bevolkingsgroei leek inmiddels nu wel perken te buiten te gaan. Was onze planeet echt wel opgewassen een verder groeiende bevolking op deze schaal? En zou dat niet onvermijdelijk moeten leiden tot de ondergang van de leven op aarde, de homo sapiens inclusief? De demografische onderzoeksgegevens van de laatste tijd duiden er meer en meer op dat de nog immer gangbare, maar de laatste decennia vaak betwiste demografische theorie nog immer stand houdt. Dat is de theorie waarin de groei van de bevolking na een aanvankelijke langdurige groei op de langere termijn weer gaat dalen als bij het bereiken van een bepaald welvaartsniveau de economische noodzaak van extra kinderen als een soort oudedagsvoorziening verdwijnt.

Wij zijn vanaf het begin op deze website- medio de jaren tweeduizend-nul altijd blijven uitgaan van de juistheid van deze theorie, en daarmee ook van de waarschijnlijkheid van demografische krimp [1]. Een ontwikkeling die zich in ons eigen werelddeel al op de dagorder staat - daarvan is volgens de statistieken al sprake sinds de afgelopen millenniumwende. Wij zagen in die demografische krimp aanvankelijk vooral *kansen*, met name voor een land als Nederland waar de ruimte schaars is en door de klimaatverandering in gang gezette toenemende waterstaatkundige kwetsbaarheid van het land alleen nog maar steeds schaarser zou kunnen worden. Zo zou er in de loop van deze eeuw *dubbelkrimp* optreden: naast demografische krimp ook krimp van het land door de steeds wispelturiger luimen van het water, een en ander veroorzaakt door klimaatverandering. Een krimpende bevolking zou het ons alleen maar makkelijker maken zich om zich met succes aan deze luimen te kunnen aanpassen. Maar de digitale inkt van het dubbelkrimp-concept was nog niet droog of er diende zich de mogelijkheid van een derde soort krimp aan, *de economische krimp*, resulterend in een *driedubbele krimp*. De

gecombineerde mondiale kredietcrisis [vanaf 2007] en Europese staatsschuldencrisis [vanaf 2011/12] maakte hardhandig een einde aan de euforie over de spectaculair groeiende - zogeheten neoliberale - economie die na de Val van de Berlijnse Muur in 1989 was ontstaan. Hoe vanzelfsprekend is die groei voor de verdere toekomst? Bevinden we ons in een omslag punt in een lange economische golf naar afnemende groei omdat de effecten van de informatica-technologie zo langzamerhand wel zijn uitgewerkt. Of staan we nu al weer aan de vooravond van een nog veel fundamenteler innovatieve golf, die van de Kunstmatige Intelligentie met nog veel spectaculairdere mogelijkheden? Dat laatste is echt zeer de vraag. Het zou even goed zo kunnen zijn dat we inmiddels het stadium aanbeland van de eindigheid van de mogelijkheden van substantiële verhoging van de meerwaarde van nieuwe arbeidsbesparende innovaties zonder daarbij fatale kleerscheuren op te lopen. Artificiële Intelligentie en robot kunnen onmogelijk voor de volle 100% de menselijke verpleging vervangen. Voor het allerlastigste werk zal altijd mensenarbeid nodig blijven. Laten we hier de zorg als meest pregnante voorbeeld nemen voor wat er over de volle bandbreedte van de economie de komende decennia kan gaan spelen. Gezien de mondiaal optredende vergrijzing aan de bovenkant van bevolkingspiramide en de doorzettende krimp in geboortes aan de onderkant van de bevolkingspiramide is de kans levensgroot aanwezig dat er een niet te stuiten tekort aan verpleging door mensen van vlees en bloed gaat ontstaan. Dat tekort vormt de achilleshiel van een op groei gerichte economie, en dat geldt helemaal voor de op de op extreme winstmaximalisatie gerichte hyperkapitalistische economie van vandaag de dag. Zo zou het kapitalisme, bedwelmd als het was geraakt door het aanvankelijk onverwachte succes van het doorbreken van het ooit zo gevreesde demografische plafond van Malthus en de successen die daarop volgden, heel wel kunnen vastlopen in een demografische krimp die het - oh ironie der geschiedenis - te lang en leste over zichzelf heeft afgeroepen.

We schrijven hier met opzet "*kunnen* vastlopen". Het is geen onvermijdelijkheid. Hedendaagse, potentieel nuttige innovaties als kunstmatige intelligentie, robots, 3D-printing en, op landbouw-technologisch gebied, precisiefermentatie van genetisch aangepaste microben ontslaan ons niet van de plicht dergelijke nieuwe technieken doordacht te gebruiken en waar nodig aan te passen. Doordacht op meerdere vlakken.

Allereerst doordacht wat betreft de plek van de menselijke soort ten opzichte van de natuur waar zij deel van uitmaakt - dat betekent in dit geval dat de homo sapiens bereid is afscheid te nemen van de allesoverheersende rol die hij nu nog inneemt. Waarin de menselijke soort in staat en bereid is stappen terug te doen ten opzichte van de natuur en ten opzichte de omvang van zijn eigen populatie.

In de tweede plaats doordacht wat betreft de positie waarin de homo sapiens is komen te staan tegenover de cultuur, de maatschappij die hij zelf heeft voortgebracht maar hij steeds minder grip dreigt te krijgen - dat is wat Marx 'vervreemde' 'tweede natuur' noemt. Heden ten dage wordt die tweede natuur bij uitstek belichaamd door de inmiddels welhaast volledig losgeslagen kapitalistische economie. Hoe krijgt de mens weer greep op zijn tweede 'cultuurlijke' natuur. Op de een of andere manier breken met 'het kapitalisme' is daarbij slechts een voorwaarde. Het komt er vervolgens op aan een

positief programma voor 'zijn' 'ont-vervreemde' natuur te formuleren. Eén aspect staat daarbij in ieder geval voorop. Dat zijn de machtsverhouding tussen de twee geslachten van de homo sapiens. De huidige machtsverhoudingen moeten op de helling, allereerst in de economische basis, in de vorm van een eerlijke[r]verdeling van de zogeheten 'reproductieve' arbeid tussen vrouw en man. Daarmee zouden al heel wat zorgproblemen van een krimpende vergrijzende beter opgelost kunnen worden.

Laten we er ons er in ieder geval met dit alles alvast wèl op instellen tijdig de bakens van de politieke economie verzetten zodra dat maar enigszins mogelijk lijkt. Anders bestaat er een gereede kans dat niet alleen de kapitalistische economie, maar mét deze ook de planeet te gronde gaat, de homo sapiens inclus. Over strategieën hoe dat te voorkomen om te beginnen meer in het hoofdartikel in ons volgende kwartaaljournaal [winter 2024/2025]. Later in het volgende kalenderjaar van deze website kunnen de nodige daaruit voortvloeiende vragen aan de orde komen.

NOTEN

[1]

Zie hierover o.m.:

= Floris van Straaten, *De wereldbevolking slinkt en vergrijst nog sneller dan gedacht en 'de gevolgen zullen enorm zijn'* In: *NRC/HB* 1 februari 2021 Zie link: <https://www.nrc.nl/nieuws/2021/02/01/bereid-je-voor-op-een-slinkende-en-grijzere-wereldbevolking-a4030026>

=Eerdere studies die al in een zelfde richting wijzen: =het boek van de Canadese onderzoekers Darrell Bricker en Joh Ibbitson, *Empty planet -The shock of global population decline* Londen [Uitg. Robinson] 2019 en soortgelijke onderzoeken, aangehaald in het artikel *Global Population Decline & de EU 7 als het nieuwe Europa* Zie link: <http://www.dubbelkrimp.nl/downloads/zomer-2019/RedactioneelZomer2019.pdf>